

I - MỤC TIÊU BÀI HỌC

- HS hiểu và nắm bắt được một số kiến thức chung về MT thời Lý.
- HS nhận thức đúng đắn về truyền thống nghệ thuật dân tộc, trân trọng, yêu quý những di sản của cha ông để lại và tự hào về bản sắc độc đáo của nghệ thuật dân tộc.

II - CHUẨN BỊ

1. Tài liệu tham khảo

- Nguyễn Quốc Toàn, *Phương pháp giảng dạy Mĩ thuật* (Giáo trình đào tạo GV THCS hệ CĐSP), NXB Giáo dục, tái bản 2001, tr. 60 - 65, Phần *Phương pháp dạy các phân môn*.
- Chu Quang Trứ - Phạm Thị Chinh - Nguyễn Thái Lai, *Lược sử Mĩ thuật và Mĩ thuật học* (Giáo trình đào tạo GV THCS hệ CĐSP), NXB Giáo dục, tái bản 2002, tr. 140 - 163.
- Lê Thanh Đức, *Nét đẹp đình làng*, NXB Mĩ thuật, 2001.
- Các bài nghiên cứu về MT thời Lý của Viện bảo tàng Mĩ thuật hoặc của các nhà nghiên cứu MT đăng trên tạp chí *Mĩ thuật* và các tạp chí khác.

2. Đồ dùng dạy - học

Giáo viên

- Hình ảnh một số tác phẩm, công trình MT thời Lý (ĐDDH MT 6).
- sưu tầm thêm một số tranh ảnh thuộc MT thời Lý đã in trong sách, báo (ảnh chùa, các pho tượng, họa tiết trang trí, đồ gốm...).

Học sinh

- Suy tâm tranh ảnh liên quan tới MT thời Lý.

3. Phương pháp dạy - học

- Thuyết trình.
- Minh hoạ (qua ĐDDH).
- Vấn đáp.

III - GỢI Ý TIẾN TRÌNH DẠY - HỌC

Hoạt động 1

Tìm hiểu khái quát về hoàn cảnh xã hội thời Lý

- GV đặt câu hỏi hướng HS đến bài học. Ví dụ : "Thông qua các bài học ở môn Lịch sử, em hãy trình bày đôi nét về triều đại Lý ". Sau đó, GV vào bài giảng, nêu vài nét về bối cảnh lịch sử và nghệ thuật, đặc biệt là MT thời Lý.
- GV treo tranh, ảnh để chuẩn bị giới thiệu.
- Bằng phương pháp thuyết trình, dẫn giải, GV trình bày khái quát về hoàn cảnh xã hội thời Lý. GV cần nhấn mạnh các ý sau :
 - + Vua Lý Thái Tổ, với hoài bão xây dựng đất nước độc lập tự chủ đã dời đô từ Hoa Lư (Ninh Bình) ra Đại La và đổi tên là Thăng Long (Hà Nội ngày nay) ; sau đó, Lý Thánh Tông đặt tên nước là Đại Việt.
 - + Sự cường thịnh của nhà nước Đại Việt :
 - * Đại thắng quân Tống và dẹp yên Chiêm Thành.
 - * Kinh tế phát triển, xã hội ổn định ; văn hoá, nghệ thuật phát triển rực rỡ.
- Kết luận :

Đất nước ổn định, cường thịnh ; ngoại thương phát triển cộng với ý thức dân tộc trưởng thành đã tạo điều kiện để xây dựng một nền văn hoá nghệ thuật dân tộc đặc sắc và toàn diện.

Hoạt động 2

Tim hiểu khái quát về mỹ thuật thời Lý

– GV vừa thuyết trình, vừa kết hợp với chứng minh, giảng giải thông qua hình ảnh của ĐDDH.

– Có thể đặt câu hỏi như :

+ Nhìn các hình ảnh minh họa ở SGK, chúng ta biết được những loại hình nghệ thuật nào của MT thời Lý ?

* Kiến trúc

* Điêu khắc và trang trí

* Gốm

Ngoài ra còn có hội họa (tranh), nhưng các tác phẩm đã bị thất lạc do thời gian, do chiến tranh và chỉ được ghi chép trong thư tịch.

+ Tại sao khi nói về MT thời Lý, chúng ta lại đề cập nhiều về nghệ thuật kiến trúc ?

* Nghệ thuật kiến trúc thời Lý phát triển rất mạnh, nhất là kiến trúc cung đình và kiến trúc Phật giáo.

* Nghệ thuật điêu khắc và trang trí phát triển phục vụ cho kiến trúc.

– Sau khi HS trả lời, GV nhận xét, bổ sung những ý kiến chưa rõ hoặc còn sai về kiến thức. Dựa trên cơ sở của ĐDDH và nội dung ở SGK, GV thuyết trình, minh họa kết hợp với vấn đáp để bài dạy sinh động, HS dễ tiếp thu. GV chú ý các nội dung sau :

Tim hiểu nghệ thuật kiến trúc

Kiến trúc cung đình (Kinh thành Thăng Long)

– Lý Thái Tổ xây dựng kinh đô Thăng Long với quy mô to lớn và tráng lệ.

– Là một quần thể kiến trúc gồm hai lớp, bên trong gọi là hoàng thành, bên ngoài gọi là kinh thành.

- + Hoàng thành là nơi ở, nơi làm việc của vua và hoàng tộc ; có nhiều cung điện như điện Cần Nguyên, điện Tập Hiến, điện Giảng Võ. Ngoài ra, còn có điện Trường Xuân, điện Thiên An và điện Thiên Khánh ...
- + Kinh thành là nơi ở và sinh hoạt của các tầng lớp xã hội, gồm có các khu vực:
 - * Phía bắc có hồ Dâm Đàm (Hồ Tây), đền Quán Thánh, cung Từ Hoa để công chúa và các cung nữ trồng dâu, nuôi tằm và các làng hoa Nghi Tàm, Quảng Bá...
 - * Phía nam có Văn Miếu - Quốc Tử Giám và các trại lính.
 - * Phía đông là nơi buôn bán nhộn nhịp, có hồ Lục Thủy, tháp Báo Thiên ; sông Hồng (thường là nơi mở hội đua thuyền).
 - * Phía tây là khu nông nghiệp với nhiều trang trại trồng trọt.

Kiến trúc Phật giáo

- GV chú ý nhấn mạnh : Thời Lý, nhiều công trình kiến trúc Phật giáo được xây dựng là do đạo Phật rất thịnh hành. Kiến trúc Phật giáo thường to lớn và được đặt ở nơi có cảnh quan đẹp.
- Kiến trúc Phật giáo gồm có :
 - + Tháp Phật :
Tháp thời Lý là đền thờ Phật giáo, gắn với chùa. Các tháp tiêu biểu là tháp Phật Tích (Bắc Ninh), tháp Chương Sơn (Nam Định), tháp Báo Thiên (Hà Nội).
 - + Chùa :
Hiện nay, chỉ còn lại một số nền móng của các ngôi chùa, song qua các thư tịch và các di vật tìm được cũng đủ khẳng định quy mô to lớn của các ngôi chùa và nghệ thuật xây dựng của các nghệ nhân thời Lý. Một số chùa tiêu biểu : chùa Một Cột (Hà Nội), chùa Phật Tích (Bắc Ninh), Chùa Dạm (Bắc Ninh), chùa Hương Lãng (Hưng Yên), chùa Long Đọi (Hà Nam)...

Tìm hiểu nghệ thuật điêu khắc và trang trí

Tượng

- Tượng tròn thời Lý gồm những pho tượng Phật, tượng người chim, tượng Kim Cương và tượng thú. Có hai đặc điểm cần lưu ý :
 - + Nhiều pho tượng có kích thước lớn (như tượng Phật A-di-đà, tượng thú, tượng người chim ở chùa Phật Tích).
 - + Các pho tượng đã thể hiện sự tiếp thu nghệ thuật của các nước láng giềng, sự gìn giữ bản sắc dân tộc độc đáo và đã chứng minh tài năng tạc tượng đá tuyệt vời của các nghệ nhân thời Lý.
- GV dựa vào ĐDDH và các hình ảnh trong SGK để chứng minh các nhận xét trên.

Chạm khắc trang trí

- Các tác phẩm chạm khắc trang trí là những bức phù điêu đá, gỗ để trang trí cho các công trình kiến trúc.
- Một số đặc điểm GV cần lưu ý khi trình bày :

+ Hình Rồng thời Lý

Hình Rồng thời Lý không giống với hình vẽ rồng của các thời đại Trung Quốc. Rồng là hình tượng trang trí rất phổ biến trong hình lá đề, trong cánh hoa sen, ở bệ tượng, trong cánh cửa đền, chùa... Rồng thời Lý luôn được thể hiện trong dáng dấp hiền hoà, mềm mại, không có cặp sừng trên đầu ; luôn có hình chữ "S" - một biểu hiện cầu mưa của cư dân nông nghiệp trồng lúa nước. Rồng thời Lý mình tròn, thân lẳn, khúc uốn lượn nhịp nhàng theo kiểu thắt túi từ to đến nhỏ dần về phía sau. (Phân tích trên ĐDDH, nếu có điều kiện thì GV vẽ nét tượng trưng trên bảng)

+ Hoa văn hình "móc câu"

Các nghệ nhân sử dụng hoa văn hình "móc câu" như một thứ hoa văn "vạn năng". Chỉ một thứ hoa văn ấy đã tạo nên nhiều bộ phận cho một con sư tử, con rồng hoặc những hoa tiết về mây, hoa lá trên các con vật, trên quần áo giáp trụ của tượng Kim Cương ...

Tìm hiểu nghệ thuật gốm

- Gốm là sản phẩm chủ yếu phục vụ đời sống con người, gốm có : bát, đĩa, ấm chén, bình rượu, bình cắm hoa ...
- Thời Lý đã có các trung tâm sản xuất gốm nổi tiếng như Thăng Long, Bát Tràng, Thổ Hà, Thanh Hoá ...
- Gốm thời Lý có những đặc điểm sau :
 - + Chế tác được gốm men ngọc, men da lươn, men lục, men trắng ngà.
 - + Xương gốm mỏng, nhẹ ; nét khắc chìm, men phủ đều. Hình dáng thanh thoát, trau chuốt và mang vẻ đẹp trang trọng.

Hoạt động 3

Đánh giá kết quả học tập

- Sau khi giới thiệu, chứng minh một số loại hình nghệ thuật thời Lý, GV đặt câu hỏi để HS nhận xét chung về MT thời Lý :
 - + Các công trình kiến trúc thời Lý như thế nào ? (Có quy mô to lớn, đặt tại các nơi có địa hình thuận lợi, đẹp và thoáng đãng, phong cảnh sơn thủy hữu tình. Ví dụ như : chùa Phật Tích, Chùa Dam ở Bắc Ninh, chùa Một Cột ở Hà Nội ...)
 - + Vì sao kiến trúc Phật giáo thời Lý phát triển ? (Đạo Phật được đề cao, sớm giữ địa vị quốc giáo vì các vua quan nhà Lý rất sùng đạo Phật.)
 - + Em có nhận xét gì về nghệ thuật điêu khắc thời Lý ? (Tượng tròn và phù điêu : Có nhiều tượng và phù điêu bằng đá, nghệ thuật chạm khắc tinh vi, trau chuốt. Ví dụ như tượng Phật A-di-đà ở chùa Phật Tích, trụ rồng ở kinh thành Thăng Long, tượng sư tử chùa Bà Tấm ở Hà Nội ...).
 - + Đồ gốm thời Lý đã được sáng tạo như thế nào ? (Đã có các trung tâm sản xuất nổi tiếng, chế tác được các loại men gốm quý như men ngọc, men trắng ngà, men da lươn ..., hình dáng gốm thanh thoát và trang trọng).
- GV tóm tắt bài một cách ngắn gọn.

Bài tập về nhà

- Đọc và học theo hướng dẫn ở SGK.
- Tìm và sưu tầm tranh ảnh liên quan đến MT thời Lý.
- Chuẩn bị bài sau (đọc và chuẩn bị theo bài tập).